

تبیین حقوق فرهنگی در قلمرو قوانین ایران و موازین بین‌المللی حقوق بشر

مؤلفین:

مصطفی زارعی

عباس برزگرزاده - صفدر شفیعی

سرشناسه : زارعی، مصطفی، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور : تبیین حقوق فرهنگی در قلمرو قوانین ایران و موازین بین‌المللی حقوق بشر/ مولفین مصطفی زارعی، عباس برزگرزاده، صدر شفیعی.

مشخصات نشر : بوشهر: تات، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاہری : ۲۱۹ ص.

شایبک : ۸-۱۸-۷۵۹۰-۶۰۰-۹۷۸-۲۱۵۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : فرهنگ و حقوق -- ایران

Culture and law -- Iran : موضوع

موضوع : حقوق بین الملل بشر دوستانه — ایران

Humanitarian law -- Iran : موضوع

موضوع : حقوقي مدنہ -- ایران

Civil rights -- Iran : موضوع

شناسه اف ده : ب : گ : اده، عباس، ۱۳۶۰ -

شناسه افزودن: شفیه، عدد: ۱۳۴۹ -

ده بندی، کنگه : ۹۶ : ۲؛ ۴/ف KMHT۴۶۸

ده بندی دیوس

شماره کتابشناسی: ۱۰۰۳۶

انتخابات

(وابسته به موسسه فرهنگی هنری دای بذری)

تبيين حقوق فرهنگي در قلمرو قوانين ايران : موازنه بين ملي حقوق بشر

مؤلفین: مصطفی زارعی - عباس بزرگوردی - سید شمس

ناشر:

انتشارات تات (واسته) - سوره فرهنگي هنري دي باذر)

طراحی جلد:

مرضیه رفاهی

ویراستاری و صفحه آرایی:

مرضیہ مالکی

چاپ و صحافی:

خانه چاپ دیجیتال اطلس (وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری دی باذر)

چاپ اول:

بایز ۱۳۹۶

شمارگان:

جلد ۱۰۰۰

شاک:

97A-6.-V59.-1A-A

قیمت:

٢١٥٠٠٠ ريال

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مؤلفین می باشد.

آدرس ناشر: پوشهر، خیابان امام خمینی، روبروی مرکز جراحی دی، ساختمان رضایی، طبقه اول، واحد ۳

E-mail: info@Deybeazar.ir

تلفز: ۲۳۳۲۷۱۹۱ - ۲۳۳۴۱۶۸۹ (۰۷۷)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	فصل اول: مبانی حقوق فرهنگی
۷	بخش اول: کلیات
۸	مفاهیم
۸	مفهوم حق و حقوق
۱۰	فرهنگ
۱۱	حقوق فرهنگی
۱۳	معیارهای حقوق فرهنگی
۱۴	تعریف حقوق فرهنگی
۱۶	سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴
۱۷	بخش دوم: پیشینه و ویژگی‌های حقوق فرهنگی
۱۷	تاریخچه و اهمیت حقوق فرهنگی
۱۸	پیشینه‌ی حقوق فرهنگی
۲۰	حقوق فرهنگی در قوانین بین‌المللی
۲۳	اهمیت حقوق فرهنگی
۲۳	حقوق نسل دوم

جستاری در پیشینه و دگرگشت‌های حقوق بشر	۲۶
حقوق فرهنگی در اسلام	۳۰
منابع حقوق فرهنگی	۳۱
قانون اساسی	۳۱
سند چشم‌انداز ۲۰ ساله در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی	۳۲
قوانین مجلس شورای اسلامی و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ...	۳۳
ترافق نامه‌های بین‌المللی	۳۳
ویژگی‌ها و مبانی نظری حقوق فرهنگی	۳۴
ویژگی‌ها و مبانی نظری حقوق فرهنگی	۳۴
مبانی نظری نسلی و گانه‌ی حقوق بشر (حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی)	۳۴

فصل دوم: گستره‌ی حقوق فرهنگی در نظام حقوقی ایران و موازین

بین‌المللی	۴۳
بخش اول: حقوق فرهنگی؛ موضوع نسل دوم حقوق بشر	۴۵
تفسیر حقوق فرهنگی	۴۸
جایگاه و ارزش حقوق فرهنگی	۴۸
تفسیر مضیق حقوق فرهنگی	۵۰
تفسیر گسترده از حقوق فرهنگی	۵۱
مصادق‌شناسی حقوق فرهنگی	۵۲
تقسیم‌بندی لیندر	۵۲

۵۳	تقسیم‌بندی پروت
۵۴	تقسیم‌بندی فرایبورگ
۵۵	گستره‌ی حقوق فرهنگی
۵۵	ابعاد حقوق فرهنگی
۵۷	تعیین قلمرو حقوق فرهنگی
۵۹	ارتباط حقوق فرهنگی با مسائل و چالش‌های روز عرصه‌ی بین‌الملل
۶۰	ابطح حقوق فرهنگی و تنوع فرهنگی
۶۲	جهان: سمرل حقوق بشر و تضمین تنوع فرهنگی
۶۳	حقوق فرهنگ و فرآیند جهانی شدن
۶۶	بخش دوم: حقوق فرهنگی در ایران
۶۶	ماهیت قانون‌گذاری فرهنگی در ایران
۶۷	ابعاد قانون‌گذاری فرهنگی در ایران
۶۸	آسیب‌ها و چالش‌های قانون‌گذاری فرهنگی
۷۲	شاخصه‌های حقوق فرهنگی در قانون اساسی ایران
۷۸	الزامات فرهنگی در سند چشم‌انداز ایران ۱۳۸۴
۸۰	چشم‌انداز فرهنگی ۲۰ ساله‌ی ایران در افق ۱۴۰۴
۸۳	مبانی قانون‌گذاری فرهنگی در ایران
۸۳	مبنای اول: رسالت دولت دینی برای تعالی فرهنگ جامعه
۸۴	مبنای دوم: اختیار انسان در انتخابات راه صواب

فصل سوم: تحلیل حقوق فرهنگی در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ ۸۷

بخش اول: بازتاب حقوق فرهنگی در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ ۹۹

اهمیت حقوق فرهنگی در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ ۸۹

شاخصه‌های حقوق فرهنگی در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ ۸۹

نقش دولت در تحقق حقوق فرهنگی ۹۳

ماهیت تعهدات دولت‌ها در زمینه حقوق فرهنگی ۹۴

بخش دوم: دولت و تحقق حقوق فرهنگی ۹۹

نقشه‌های نقش دولت در تحقق حقوق فرهنگی ۹۹

نقش حمایت دولت ۹۹

نقش ترویجی دولت ۱۰۳

نقش ضمانتی دولت ۱۰۴

رابطه دولت و فرهنگ ۱۰۵

وظایف دولت نسبت به فرهنگ ۱۰۷

سند چشم‌انداز، نقشه راه دولت در توسعه فرهنگی ۱۰۸

فصل چهارم: فرهنگ حقوق بشر و حق فرهنگ ۱۱۱

بخش اول: رویکرد دادگاه‌های حقوق بشری ۱۱۳

رویکرد دادگاه حقوق بشر اروپا در مورد حوزه‌های منتخب مرتبط با مسئله

حقوق فرهنگی ۱۱۳

پیشینه تأسیس و وضعیت کنونی دیوان ۱۱۴

نحوه ترکیب و سازماندهی دیوان ۱۱۵

صلاحیت‌های دیوان ۱۱۶

آیین مربوط به طرح دعوا در دیوان	۱۱۷
مواد مورد استناد دادگاه اروپایی حقوق بشر در دعاوی حقوق فرهنگی	۱۱۹
موارد مطروحه حقوق فرهنگی در دادگاه	۱۲۰
حق بیان هنری	۱۲۲
دسترسی به فرهنگ	۱۲۶
حق هویت فرهنگی	۱۲۹
حقوق زبانی	۱۳۵
حق تحمل	۱۴۱
حق حمایت اسیراث فرهنگی و طبیعی	۱۴۶
حق جستجوی حقایق تاریخی	۱۴۹
حق برخورداری از آزادی علمی	۱۵۲
حقوق فرهنگی جمعی و حق اقامت دعوی	۱۵۴
افراد	۱۵۷
گروه‌ها	۱۶۲
دعاوی به نمایندگی	۱۶۷
بخش دوم: حقوق بشر و حق فرهنگ	۱۷۳
رویکرد حقوق بشر برای فرهنگ	۱۷۳
حقوق فرهنگی مردم بومی و اقلیت‌ها	۱۸۴

۱۹۷ **فصل پنجم: نتیجه‌گیری**

۲۰۵ **منابع و مآخذ**

مقدمه

تاریخ نشان می‌دهد که با پیدایش نیازهای تازه در جوامع بشری، مجموعه حقوقی تازه‌ای نیز به‌تدریج با آن نیازها شکل گرفته است. به هر رو حقوق، برگردانی از روابط اجتماعی است و بنا بر ذات چنین روابطی، تمشیت همه امور می‌بایست بر محوریت حق و تکلیف مبتنی بر حقوق چه قراردادی یا غیرقراردادی صورت گیرد. باید توجه داشت که رابطه حقوق و فرهنگ رابطه‌ای دو سویه و متقابل است.

بی‌گمان در حوزه حقوق مدنی، حقوق کیفری، حقوق خانواده، حقوق بین‌الملل و دیگر شاخصه‌های حقوق با توجه به قدمت، پهنه و تجربه تاریخی و اجتماعی مفاهیم حقوقی تا اندازه زیادی شفاف و روشن است. اما حوزه‌های تازه‌ای نیز در علم حقوق وجود دارد که تاکنون چندان به آن‌ها پرداخته نشده و بی‌گمان یکی از آن‌ها حوزه حقوق فرهنگی است. در بررسی حقوق فرهنگی با دو مفهوم رو به رو هستیم که هر دو کمابیش مبهم و نامتعیین است: یکی مفهوم حقوق است، زمانی که می‌خواهد بر فرهنگ مترتب شود و دیگری مفهوم فرهنگ. (اصغرnia، ۱۳۹۵: ۸۸)

حقوق فرهنگی از جمله انواع و اقسام حقوق بشر است که کمتر مورد توجه و گفتگو قرار گرفته است؛ تا آنجا که حتی برخی منکر آن شده و یا حداقل وظایف و تکالیف دولت در برابر آن را انکار می‌کنند. این در حالی است که فرهنگ هر

جامعه هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و وجه تمایز انسان از دیگر مخلوقات است. با این همه، گام مهم در توسعه مفهوم حقوق فرهنگی در میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۹۶ برداشته شد که علاوه بر تبیین نسبی این حقوق، اتخاذ تدابیری برای اعمال کامل آن‌ها توسط دولت‌های طرف این میثاق الزامی شد. بعد از دهه هفتاد اهمیت فرهنگ، لزوم سیاست‌گذاری و توسعه همکاری بین‌المللی در این زمینه مورد تأکید بسیاری از کنفرانس‌ها همچون کنفرانس بین‌المللی و نیز استکهلم و مکزیکوسیتی و دیگر تلاش‌های بنسنگ‌ترا گشته است. (صالحی امیری، ۱۳۸۹: ۹۶)

تعریف فرهنگ، حقوق فرهنگی و نقش دولت‌ها در قبال آن همگی بسته به تعریفی است که از اندیشه جهان و دولت ارائه می‌شود و به همین جهت حقوق فرهنگی از بحث برانگیزترین موارد اختلاف‌اندیشمندان است. با این حال، حقوق فرهنگی دسته‌ای از حقوق بشر است که برای انسان به مشارکت در حیات فرهنگی جامعه، بهره‌مندی از توسعه‌های علمی، حفظ اخلاق و منافع اصولی در علوم، کسب دانش یا تولیدات هنری، دستیابی به آموزش و حفظ هویت فرهنگی، زبانی و آداب و رسوم حمایت می‌نماید (دلوی اصفهان و همکاران، ۱۱۹۱). تعریف این دسته از حقوق به آن دلیل دشوار است که تعریف خود فرهنگ آسان نیست و به دلیل اختلاف‌های فراوانی که در مورد تعریف فرهنگ و حقوق ناشی از آن وجود دارد، طبعاً مصداق‌های آن نیز مورد اختلاف خواهد بود. به رغم آنچه گفته شد، واقعیت این است که جایگاه و اهمیت حقوق فرهنگی هنوز هم ناشناخته است. باید توجه داشت که رابطه حقوق و فرهنگ رابطه‌ای دو سویه و متقابل است. حقوق فرهنگی مشتمل است بر دو مفهوم: یکی «حقوق»، زمانی که می‌خواهد بر فرهنگ مترتب

شود و دیگری، فرهنگ. حوزه‌های تازه‌ای در علم حقوق وجود دارد که تاکنون چندان به آن‌ها پرداخته نشده و بی‌گمان یکی از آن‌ها حوزه حقوق فرهنگی است (اصغرینیا، ۱۳۹۵: ۸۸). حقوق فرهنگی مجموعه گسترده‌ای از حقوق را دربر می‌گیرد که شامل، حق بر آموزش، حق شرکت در حیات فرهنگی اجتماع، حق بهره‌مندی از جریان آزاد اطلاعات و دسترسی به اطلاعات، حق بهره‌مندی افراد از حمایت در مقابل کلیه منافع معنوی و مادی ناشی از هر گونه اثر علمی، ادبی یا هنری که صنفاً یا مخترع آن است، و حق بر میراث فرهنگی از جمله حقوق فرهنگی هستند (الجابایی و زوری نشاط، ۱۳۸۸: ۱۰۹). حقوق فرهنگی دارای قانون واحد و مدونی نمی‌باشد؛ یعنی مانند قانون مدنی یا تجارت یا قانون مالیاتی یا قوانین دیگر قانون واحد و جامع‌ای به این نام نیست؛ بلکه حقوق فرهنگی در قالب منابع مختلف و مجموعه قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی و بخش‌نامه‌ها که از مراجع صلاحیت‌دار ابلاغ می‌شود و هدف از آن‌ها اجرای عدالت و نظم در جامعه و نیز احقاق حقوق فرهنگی است، تدوین شده است. در نظام حقوقی ایران، منابع حقوق فرهنگی شامل قانون اساسی، قوانین مجلس شورای اسلامی و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله در افق ۱۴۰۲ هجری شمسی و توافق‌نامه‌های بین‌المللی است که در این پژوهش به کنونی و تحلیل حقوق فرهنگی در چارچوب سند چشم‌انداز ۲۰ ساله پرداخته شد.

سند چشم‌انداز گامی نوین در طراحی و پیشبرد اهداف ملی به شمار می‌آید. این سند برای نخستین بار استراتژی کلان کشور را ترسیم نموده و تصویری از جایگاه ایران را در سال ۱۴۰۴ مشخص کرده است. چشم‌انداز، ارائه دهنده یک تصویر مطلوب، آرمانی و قابل دستیابی است که مانند چراغی در افق بلند مدت، فراروی

جامعه و نظام حکومتی قرار دارد و دارای ویژگی‌های جامع‌نگری، آینده‌نگری، ارزش‌گرایی و واقع‌گرایی می‌باشد (کاوسی، ۱۳۹۲: ۷۲). در چشم‌انداز بیست ساله، به طور کلی با توجه به فضای فرهنگ وضع موجود، به ترسیم وضع مطلوب در سال ۱۴۰۴ پرداخته شده است و کشور باید در زمینه الزامات و حقوق فرهنگی به آن سمت حرکت کند.

هدف اصلی این پژوهش، رسیدن به ماهیت روشن حقوق فرهنگی از منظر سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و نشان دادن ابعاد مختلف، و مؤلفه‌های آن است. این امر محقق نمی‌شود مگر در بررسی تحقق اهداف سند، ابعاد و اهداف حقوق فرهنگی به خوبی تعریف شود و جایگاه حق فرهنگی با توجه به الزامات فرهنگی در این سند به خوبی روشن شود. لذا در همین راستا با توجه به اهداف و الزامات فرهنگی سند چشم‌انداز، هدف این پژوهش بررسی تحلیلی و مقول فرهنگی در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ بود.